

Bērna tiesības un brīvības Covid – 19 infekcijas izplatības laikā Latvijā

Atslēgvārdi: bērns, bērna tiesības, bērna atbildība, pienākumi, Covid – 19 ierobežojumi

1. Neraugoties uz salīdzinoši zemo saslimstību bērnu vidū, autore uzskata, ka bērni Covid-19 infekcijas izplatības laikā ir tikuši pakļauti plašākiem tiesību ierobežojumiem.

2. Bērna kā atsevišķas grupas tiesības Latvijas Republikā ir nostiprinātas Latvijas Republikas Satversmes 110.pantā, izvirzot valstij pozitīvu pienākumu gādāt par bērna tiesību nodrošināšanu valstī. Tādējādi Latvijas Republikas pamatlikumā ir ne tikai nostiprinātas bērnu tiesības konstitucionālā līmenī, bet arī radīta sistēma starp vecākiem, bērniem un valsti kā vienotu kopumu ar mērķi nodrošināt bērnu tiesību aizsardzību.

3. Bērnām piemīt arī citas, Latvijas Republikas Satversmē, noteiktas pamattiesības. Vienlaikus uz bērnu ir attiecināms arī Latvijas Republikas Satversmes Ievada daļas piektās rindkopas trešais teikums, kas nosaka pienākumu ikvienam rūpēties par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu, izturoties atbildīgi pret citiem, nākamajām paaudzēm, vidi un dabu.

4. Bērnu tiesību aizsardzības likums ietver gan noteiktas bērna pamattiesības, gan pienākumus – pienākumus mājās un pienākumus pret sabiedrību. Ar pirmo saprotot bērna civiltiesiskās attiecības ar vecākiem (adoptētājiem), ģimenes locekļiem, aizbildņiem un audžuģimenes locekļiem, bet ar otro – pienākumus pret sabiedrību. Bērnu tiesību aizsardzības deklarācija, līdztekus tiesībām, ietver normu par atbildību (jeb pienākumu) attiecībā pret citiem cilvēkiem, it sevišķi vecākiem. Lai arī Bērnu tiesību aizsardzības likums tika izstrādāts ņemot vērā Bērnu tiesību deklarācijas regulējumu, jautājums par to, kāpēc likumā ir iekļauti tieši šādi pienākumi paliek neatklāts, jo diemžēl arī minētā likuma izstrādes un Saeimas komisijas sēžu dokumenti informāciju par pienākumu iekļaušanas pamatojumu un mērķi nesniedz.

5. Attiecībā uz bērna tiesību nodrošināšanu, abi rīkojumi par ārkārtas situācijas izsludināšanu Covid-19 izplatības ierobežošanai ārkārtējās situācijas spēkā esamības laikā iekļāva īpašu kārtību izglītības jomā (attālinātas mācības, kultūrizglītības, sporta profesionālās ievirzes, interešu izglītības programmu, bērnu nometņu pārtraukšanu u.c.), kā arī prasības attiecībā uz Latvijas Republikas Satversmē noteiktām pamattiesībām. Līdzās ierobežojumiem, kas tika attiecināti uz visām sabiedrības grupām, uz bērniem tika attiecināti arī tiesību uz izglītību ierobežojumi, kā arī noteikta cita kārtībā pienākuma mācīties realizēšanai.

6. Pēc ārkārtas situācijas beigām, 2020.gada 10.jūnijā spēkā stājušies normatīvie akti nosaka pasākumu kopumu Covid-19 infekcijas izplatības laikā, kuru pieņemšanā saskaņā ar regulējumu jābūt ievērotam cilvēktiesību ierobežošanas minimizēšanas principam. Saskaņā ar minēto principu personas (t.sk. bērna) tiesības tiek ierobežotas tikai tad, ja nav citu alternatīvu pasākumu, kas efektīvi aizsargā sabiedrības veselību un drošību. Līdz ar to bērnu tiesību ierobežojumiem Covid-19 infekcijas izplatības laikā ir ne tikai prioritāri jānodrošina bērna tiesības un intereses, bet jābūt piemērojamiem tikai, ja nav alternatīvu pasākumu.

7. Covid pārvaldības likums deleģē Ministru kabinetam tiesības noteikt izglītības procesa organizēšanas nosacījumus un kārtību. Minētais likums un deleģējums ir spēkā arī ārkārtas situācijas laikā no 2020.gada 9.novembra līdz 2021.gada 6.aprīlim. Saskaņā ar minēto deleģējumu, Ministru kabinets ir pieņēmis noteikumus Nr.360saskaņā ar kuriem tiek noteikta virkne ierobežojumu, tai skaitā attiecībā uz izglītības procesu, sporta aktivitātēm, sejas masku nēsāšanas pienākumu, kā arī nepieciešamību nodot Covid- 19 testu klātienē mācību saņemšanai. Kopumā Ministru kabineta noteikumi minētajos jautājumos ir grozīti vairāk kā 17 reizes.

8. Bērna tiesības primāri nodrošina vecāki un valsts, tai skaitā veido vidi un iespējas bērniem mācīties kā realizēt savus pienākumus un tiesības. Bērna tiesību un brīvību tiesiskais regulējums Covid – 19 infekcijas laikā ir tiek patstāvīgi grozīts, pakļaujot bērnus un bērnu tiesības ierobežojumiem sabiedrības kopējo mērķu sasniegšanai.